

KÖNYVISMERTETÉS

Sz. A. Szekvorcov: Iskolastatistika

Statisztikai Kiadóvállalat Budapest, 1952, 186. old.

A „Szocialista Statisztika Könyvtára“ c. sorozat hasznos statisztikai tankönyvvel bővült, amely az iskolastatistika időszerű és fontos kérdéseivel foglalkozik.

A tankönyv alapvető célja, hogy a népművelési (oktatási) osztályok statisztikai dolgozóit megismertesse a statisztika elemeivel, a számszerű adatok helyes összesítésével és kiértékelésével.

A könyv I. fejezete a statisztika általános elméletének — ide tartozó — legfontosabb kérdéseivel foglalkozik. Megvilágítja a számvitel és a statisztika kapcsolatait, a reprezentatív számbavétel és a nem teljeskörű számbavétel szerepét az iskolastatistikában, a viszonyszámok és átlagszámok különböző fajtáinak kiszámítási módját és jelentőségét.

A következő fejezetekben rátér a speciális iskolastatisztikai fogalmak és problémák ismertetésére és tárgyalására.

Igy a II. („Az iskolahálózat” című) fejezet az iskolahálózat fogalmának, az iskolák jegyzékének, az iskolahálózat grafikus ábrázolásának ismertetése után az iskoláknak típusok és fajták szerinti osztályozását, az összehasonlítás problémáit, az iskoláknak a tanulók, az osztályok, az osztályok és tanterők, a tanulók és tanterők száma, az iskolai tanulmányi idő alapján való csoportosítását, a megfelelő táblázatok felépítését és jelentését, a tanulók létszámának megállapítását tárgyalja.

A III. („Az iskolaköteles korú gyermekek nyilvántartása” című) fejezet rámutat arra, hogy csakis a teljeskörű, minden egyes gyermekre kiterjedő megfigyelés biztosítja, hogy minden iskolaköteles gyermek iskolába járjon. A számbavételt mindegyik iskolai kerületben tavasszal és nyáron kell elvégezni, hogy ősszel, az új iskolai felvételek alkalmával a gyermekekről a kiegészített és pontos nyilvántartások már készen legyenek.

A IV. („A tanulólétszám változása” című) fejezet rámutat arra, hogy a tanulólétszám változásának egyrésze fokozatosan játszó-

dik le az egész időszak folyamán (például a tanulók ismeretszerzése stb), másik része viszont *hirtelen, rövid idő alatt* (például tömeges felvételek az alsóbb osztályokba a tanév elején, a tanulók évvégi távozása az iskolából stb.) következik be. A tanulólétszám változását jellemző statisztikai mutatószámok két csoportra oszthatók fel, mégpedig: 1. a mennyiségi és 2. a tanulók soraiban bekövetkezett minőségi változásokat megvilágító mutatószámokra.

A mennyiségi változásokat jellemző mutatószámok: a mérlegszerinti csökkenés és a lemorzsolódás. E mutatószámok kiszámításának és jelentésének tárgyalása során külön figyelmet fordít a lemorzsolódás okok szerinti vizsgálatára, valamint a tanulók nyári szüneti alatt bekövetkezett lemorzsolódásának tanulmányozására.

A tanulólétszám változását jellemző minőségi mutatószámokat külön szövegek választani a tanulólétszám változása-tól és olyan külön mutatószám-csoportba sorolják, amely a tanulók tanulmányi előmenetelét, az iskolai kollektívák munkájának minőségét jellemzi. Erről szó! az V. („A tanulók tanulmányi előmenetelére vonatkozó mutatószámok” című) fejezet.

A VI. („Az iskolai tanulmányok tényleges időtartamának mutatószámai” című) fejezet azoknak a mutatószámoknak kiszámítását és jelentését ismerteti, amelyekre az iskolai munka eredményeit hosszabb időszakra vonatkozóan jellemző statisztikai adatok elemzésénél van szükség.

Ide tartoznak: az átlagos tanulmányi idő; az iskolai tanulmányokat befejezett tanulók százaléka; az iskolai tanulmányok folytatására vonatkozó mutatószámok; a magasabb tanulmányi fokozatot elért tanulók és a felsőbb osztályba lépett tanulók létszámára vonatkozó mutatószámok.

A VII. („A tanítás váltásos menete” című) fejezet rámutat arra, hogy a második váltásban oktatott tanulók létszámára vonatkozó adatok fontosak az iskolaépítkező-

sek tervezésénél az iskolai férőhelyszükséglet kiszámítása szempontjából.

A kiszámítandó mutatószámok: a második váltásban oktatott tanulók százaléka, a tantermek területének az iskola egész területében elfoglalt részaránya, valamint az első váltásban oktatott egy tanulóra eső tantermi terület átlagos nagysága.

A VIII. („Az iskolai férőhelyekkel való ellátottság mutatószáma” című) fejezet az iskolaköteles korban lévő gyermekek iskolai férőhelyekkel való ellátottságára vonatkozó mutatószám helyes kiszámítását, a tervszerinti iskolaköteles évfjartok megállapítását, az iskola benépesítésére vonatkozó terv teljesítésének ellenőrzését, az új iskolák építési tervénél figyelembe veendő alapelveket ismerteti.

A IX. („Az iskola hatósugara” című) fejezet ismerteti az iskolai hatósugar mutatószámát, a kiszámítására gyakorlatban alkalmazott módszereket, a mutatószám jelentőségét és felhasználását.

A X. („Az iskolai tanerők állományának tanulmányozása” című fejezet) rámutat arra, hogy az általános kötelező oktatás bevezetése a szocialista rendszer óriási diadalát jelenti egy olyan országban, amelynek lakossága a cári uralkodás idejében nagyobb részt írni vagy olvasni sem tudott.

Az iskolába járó gyermekek létszámának hatalmas méretű megnövekedése rendkívül nagyszámú új tanerő munkabéállítást tetté szükségessé. A tanerők kiképzése érdekében számos új tanfolyamot indítottak és ugyanakkor kibővítették a felsőfokú és középfokú pedagógiai intézetek hálózatát is. E nagy és bonyolult feladat következetes és tervszerű megoldása elképzelhetetlen a tanerőállomány változásának állandó figyelemmel kísérése, iskolafajták és osztályok szerint, az ott működő tanerők szakfegyverei, képzettségük foka és a tanításban eltöltött szolgálati idő alapján való évenkénti számbavétel nélkül.

Az iskolai tanerők alapvető kategóriáinak összetételére vonatkozó statisztikai adatokra szükség van a munkabéárral, az iskolahálózat újjászervezésével összefüggő kalkulációknál, valamint a tanerőkről való gondoskodás megszervezésével kapcsolatban is.

Külön pontban a tanerők létszámváltozásának kimutatására és vizsgálatára alkalmazott táblázatokat is ismerteti.

A XI. („A Költségvetési mutatószámok” című) fejezet a népművelésre fordított

összes kiadásokra, a költségvetésnek a költséghelyek és költségnormák szerinti végrehajtására vonatkozó mutatószámoknak, valamint az oktatási költségek mutatószámainak ismertetését adja.

A XII. („Az iskolák törzskönyvezése” című) fejezet az iskolaépületekre, az iskolai helyiségekre, az iskola gazdaságára vonatkozó adatok gyűjtését és felhasználását, az iskolai törzskönyv egyes fejezeteinek tartalmát, az adatok csoportosítását stb. tárgyalja.

A XIII. („Az anyanyelven folyó tanítás” című) fejezet rámutat arra, hogy a Szovjetunió alkotó nemzetiségek teljes egyenjogúságának megfelelően olyan oktatási rendszert szerveztek meg, amely biztosítja a saját anyanyelvű nemzetiségi iskolák létesítését bármily kisnépességű nemzetiség számára és megad minden támogatást a kislétszámú nemzetiségek anyanyelvének fejlesztéséhez, az anyanyelven megírt tankönyvek kiadásához és kellő példányszámban való biztosításához, valamint nagyszámú, az adott nemzetiség nyelvén tanító pedagógus kiképzéséhez.

Ennek a rendszernek állandó bővítéséhez és továbbfejlesztéséhez, az esetleg előforduló hiányosságok kiküszöböléséhez számos statisztikai adatra van szükség nemzetiségek szerinti részletezésben.

Szükség van elsősorban egy olyan kimutatásra, amely a legkülönbözőbb típusú iskoláknak a tanítási nyelv szerinti megosztását tartalmazza az egyes osztályok tanulólétszámának feltüntetésével. Szükség van továbbá egy másik, a tanulók anyanyelvük szerinti megosztását osztályok vagy osztálycsoportok szerinti részletezésben tartalmazó kimutatásra is. Közli a nemzetiségi nyelven folyó oktatás megállapítására leginkább alkalmazható, a fenti adatok alapján összeállítható statisztikai táblázatot és bemutatja a táblázat kiértékelésének módját. Ismerteti továbbá az összehasonlításnál felmerülő nehézségeket, az összehasonlítás helyes módját és erre a célra alkalmazható táblázatokat.

A XIV. („Az iskolai könyvtárak” című) fejezet az iskolai könyvtárak fontosságának és jelentőségének ismertetése után rámutat arra, hogy a népművelési (oktatási) szerveknek állandóan figyelemmel kell kísérniük az iskolai könyvtárak könyvállományának állandó gyarapodását és a valóban értékes, szükséges könyvekkel való tervszerű kiegészítést. Közli a könyvtárak

állományának állapotáról általános képet nyújtó adatok minimális körét, valamint a részletesebb vizsgálatot biztosító táblázatokat. Végül ismerteti a könyvállomány minimális számának megállapítására alkalmazott számítási módszereket.

A XV. („Az alapvető iskolai statisztikai beszámolójelentés” című) fejezet a tanév kezdetén, a tanév végén betérjesztendő beszámolójelentések, az iskolai tantervek névjegyzékét tartalmazó beszámoló, a félévenként betérjesztendő operatív beszámolójelentés, a tanulóknak az iskolából való kimaradása okairól készített beszámoló, az iskolák körzetében lakó iskolába járó és nem járó gyermekek számáról szóló beszámolójelentés tartalmát, összeállításuk és összesítésük módját tárgyalja.

Szkevcov részletes, minden problémára kiterjedő munkája segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási osztálya dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is.

Szkevcov részletes, minden problémára kiterjedő munkája segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási osztálya dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is.

L. A. Csapnyickij: Az építőipari termelési költségek számvitele és kalkulációja az építési kivitelező szervezetekben

Statisztikai Kiadóállalat, Budapest, 1952, 103 old.

A könyv a Szovjetunióban M. F. Djacsokov szerkesztésében jelent meg. Elsősorban az építőipar műszaki dolgozói részére készült, de a számviteli dolgozók részére is rendkívül hasznos, bár könyveléstechnikai kérdéseket nem tartalmaz. A számviteli dolgozók azonban áttekinthető, az elvi összefüggéseket megvilágító képet kapnak a könyvből az építőipar speciális költség-számitási problémáira és az építőipari könyvvitelre vonatkozólag.

A könyv magyar fordításának kiadásával a kiadó kettős célt ér el:

a műszaki dolgozók, mérnökök és építészvezetők figyelmét felhívja a számvitel és a műszaki kivitelezés kapcsolataira és a műszakiakat — anélkül, hogy eljjesztené a könyveléstechnikai megoldások és analitikus nyilvántartások sokaságának közlésével — a lényegre rámutatva bevezeti a könyvviteli összefüggések megismerésébe;

a magyar építőipari számvitel dolgozóival megismerteti a szovjet építőipari számvitel összefüggéseit, sajátos megoldásait és megismerteti azokat az eltéréseket, amelyek a szovjet építőipari számvitel és jelenlegi építőipari számvitelünk között mutatkoznak.

A könyv nem megy mélyen a részletekbe, nem ismerteti sem az összes könyvviteli teendőket, sem azokat a táblázatos, analitikus nyilvántartásokat, amelyek az erősen összevont szovjet könyvelési számvitelnek szerves kiegészítő részei. Így mindvégig áttekinthetjük a számvitel részterületeinek összefüggéseit.

A világos és áttekinthető ismertetés szempontjából számunkra a könyv használhatóbb és tanulságosabb, mint az 1950-ben sokszorosított formában megjelent: Djacsokov—Kipariszov: Beruházási építkezések számvitele c. könyv (Építőipari Könyv- és Lapkiadó V., 1950., 451 stencil oldal). Ez a kiadvány ugyanis teljes részletességgel tárgyalja az építőipar gazdasági műveleteit és nyilvántartásait.

A most kiadásra kerülő Csapnyickij-könyv ezen a téren jelent komoly segítséget mindazoknak, akik az építőipari számviteli, szervezési és tervezési kérdéseivel akár gyakorlati, akár tudományos munkájuk során foglalkoznak.

*

Nézzük meg a könyv felépítését és tartalmát.

A könyv *első részében* az építőipari termelés fogalmát, a termelés osztályozását és a termelést, mint az építőipari számvitel tárgyát ismerjük meg (I. fejezet). Részletes ismertetést találunk az építőipari termelési költségeire nézve is (II. fejezet).

Ez a rész világosan rámutat arra, hogy az építőipari számvitelnek nemcsak a vállalati részlettervek (a Szovjetunióban tyesztrojinplan) teljesítésének ellenőrzése a feladata, hanem *alapvető követelmény, hogy a számvitel tényszámait egybevetethetők legyenek a műszaki tervekhez készített költségvetés mutatóival.* Az elvégzett munkák terjedelmének megállapításánál elsődleges elszámolási egységként a szerkezeti elemeket